

MARKUS JENNY, Zürich (Švicarska)

Stvaranje varijanata radi nadilaženja varijanata

(Sažetak)

Gotovo svaka nova pjesmarica stvarala je i nove varijante. Katkad je to bivalo nesvjesno (tiskarske greške i sl.), katkad svjesno, ponekad u manjoj mjeri, ponekad opet tako da je jedva ostao kamen na kamenu (prosvjetiteljska pjesmarica!). Nakon ponovnog uspostavljanja pjesmarice pridošle su nove vrste varijanata, takve naime koje rezultiraju kao plod himnološkog istraživanja. Srodna toj vrsti varijanata, no istovremeno u nekim dijelovima od nje različita, nastala je najno-

1. POVOD

Međucrkvni dodiri se brzo ummažaju. Zajedničke službe Božje nisu više rijetkost. Sve češće sudjeluju kršćani iz drugih vjerskih zajednica na određenoj službi Božjoj jedne zajednice (mješovite ženidbe!). Pa i unutar jedne vjerske zajednice nastaje često, zbog mješanja stanovništva, želja, da bi se po mogućnosti uklonile regionalne razlike u tekstovima i melodijama poznatih crkvenih pjesama. Mnogi gledaju u tome određeno ispovijedanje jedinstva u vjeri. Konačno, ponegdje smo

Predsjednik IAH-a dr. Markus Jenny

vija vrsta varijanata o kojoj želimo ovdje govoriti. Ta vrsta je jedva pola desetljeća stara, pa ipak daje toliko primjera da možemo tek jedan izbor od njih dati na raspravljanje. Radi se o varijantama koje su izrađene od jednog interkonfesionalnog gremija stručnjaka, koji je bio sakupljen kao tradicionalna komisija za pjesmarice. On je trebao pružiti temeljni materijal njemačkih crkvenih pjesama za stvaranje jedinstvenih tekstova i melodija za čitavo područje njemačkog jezika. Jedna takva zbirka od 102 broja, pod naslovom »Zajedničke crkvene pjesme«, izići će ovih dana, a sabrao ih je skup koji radi po nalogu Crkava koje djeluju u »Radnoj zajednici za ekumensku glazbenu baštinu«(AÖL).

već doživjeli sreću međusobne pomoći na radu oko zajedničke pjesmarice. To je probudilo želju, da bi se takva akcija proširila i na širu bazu (nadvladavanje »pogonske sljepoće«!). Nikad nije dosad jedan tako konfesionalno obojen i tako širok gremij, kao što je AÖL i to geografski širok, radio na nekoj pjesmarici.

2. POSTUPAK

Uzete su do znanja danas najvažnije postojeće konfesionalno obojene (no sasvim rijetko konfesionalno i uvjetovane!) varijante. Ukoliko su postojale — bile one važne ili sporedne — pitalo se:

- a) zaslužuje li određeni postojeći način prednost pred drugima ili
- b) treba li tražiti neki novi dosad nepoznati način ili pak
- c) mora li se kapitulirati i križati kitice ili pjesmu ostaviti onako kako se pjevala u pojedinim vjerskim zajednicama ili područjima?

3. RAZLOZI ZA MIJENJANJE

AÖL se nije zadržao samo na tome da izravna razlike. Jednom je počeo raditi i na pjesmama koje nemaju nikakvih ili pak imaju samo neke nevažne razlike u pojedinim interkonfesionalnim pjesmaricama. S obzirom na ove druge dala je ona raznim partnerima priliku da iz svog posebnog blaga izaberu važne pjesme koje bi u budućnosti trebale pripadati ekumenski raširenim pjesmama. I kao treće, raspravljala je ta komisija o svakom stihu pjesama koje su dane na savjetovanje, pri čemu je trebalo stvoriti i nove načine pjevanja koji nisu mogli biti uvjetovani i uzeti iz divergentnih načina raznih pjesmarica i to zbog nužnosti ujednačavanja. Razlozi za mijenjanje teksta ili melodije bili su, osim prvotnog cilja, da se odstrane konfesionalne varijante:

a) Poticaji jezične naravi (zastarjele, danas nerazumljive riječi, ili riječi koje su danas dobile drugi smisao ili neku novu nijansu u značenju, treba zamijeniti ako je to moguće, pri čemu se u primjeni tog ne sasvim novog principa bitno išlo dalje nego su to učinili redaktori EKG),

b) poticaji objektivne naravi (vjerski izričaj koji ne mogu primiti sve vjerske zajednice treba mijenjati)

c) Znanstveni dokazi da određena predaja pokazuje grešku, koja se isplati sada ispraviti, pogotovo u slučaju, ako se različite predaje u tom mjestu ionako razlikuju.

4. CILJ

Pored prvotnog cilja da bi se naime stvorili jedinstveni oblici bar za njemačko jezično područje, mjerodavni su bili i jesu i slijedeća dva cilja.

a) Treba nekoć stvorenom ili u dugom procesu nastalom poetsko-glazbenom umjetničkom djelu dati pravo i

b) istovremeno koliko je to moguće i nužno čovjeku današnjice učiniti to dostupnim.

To onda znači s obzirom na a) više treba uzeti u obzir velike pjesme i melodije koje su priznate i koje pokazuju snažnu dojmljivost nego one koje su očito manje vrijednosti. U konfliktnom slučaju u pravilu je važnije da današnji čovjek pri pjevanju ono izreče što je nekadašnji pjesnik htio da se kaže, nego da on pod svaku cijenu baš one riječi izreče koje je rekao pjesnik.

S obzirom na b) ne može biti cilj, da se *svaki* tekst koji je živ u tradiciji sve do sada i svaka melodija *svima* učiniti dostupnima. Uvijek se daju tekstovi i načini pjevanja koji samo pod određenim preduvjetima dolaze do izražaja (liturgijska ovisnost, krug osoba i sl.).

5. POSTUPCI

a) Ako varijante koje mijenjaju izvorni tekst bitno ne poboljšavaju stvar, tad se bira varijanta koja odgovara izvorniku odnosno koja mu najbliže stoji. Cesto je pri tome nuždan proces učenja prije nego se uoči posebna vrijednost ili specifično pravo izvornog teksta. Kao ultima ratio ostavlja se mjesto za primjedbu koja tumači mjesto i to u slučaju, kad nije moguće pronaći zadovoljavajuću promjenu, a originalni tekst daje ozbiljnu sumnju da bi se mogao ostaviti na tom mjestu.

b) U pojedinim slučajevima može neki oblik predstavljati »Arhimedovu točku« i to oblik koji je stajao prije raširenih varijanata i koji dosada nije bio poznat ili nije bio uziman u obzir i od tog bi se oblika tad moglo nadvladati sve varijante.

c) Ako pak izbor padne na poseban konfesionalno raširen oblik, tada se to događa ne iz nekog »proračuna« nego uvijek samo zato jer on odgovara zahtjevima iz br. 4. (U mnogo slučajeva AÖL je pronašao takve oblike u određenim konfesionalnim pjesmaricama, a da nije znao da su oni već rašireni.)

d) Ako ne zadovoljava nijedna od postojećih varijanata, tad se mora pronaći jedan od oblika koji dosad nije bio raširen. Iskustvo uči da se i u slučajevima koji su se u početku činili bezizlazni mogu pri zajedničkom naporu naći nova lijepa rješenja.

Nerijetko morat će se svi ovi postupci jedan uz drugi upotrijebiti u istoj pjesmi, jer se radi o pojedinim mjestima. Posebno d) često pogada čitavu pjesmu (npr. prenošenje stranog teksta na određenu postojeću melodiju).